

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА: СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНШИМИ ГАЛУЗЯМИ ПРАВА В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

ТИЧИНСЬКА Лариса Андріївна - студентка юридичного факультету за ОКР
«Магістр права» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК: 347.513

*В статті розглядається актуальний
вопрос правових основ гражданского процесуального права Украины. Рассматривается
понятие и соотношение отрасли процессуального права с другими отраслями украинского
законодательства. Уделено внимание основным принципам построения правового государства.*

Ключевые слова: гражданское правосудие, суд, юридические лица, материальное право, процессуальное право.

Правові основи цивільного судочинства та цивільного процесуального права є на сьогодні надзвичайно актуальним питанням. Розглядаючи дану проблему приділимо увагу актуальності співвідношення цивільного процесуального права з іншими галузями права України.

Слід погодитись з думкою вчених, що цивільне судочинство (цивільний процес) – це врегульований нормами цивільного процесуального права порядок провадження в цивільних справах, який визначається системою взаємопов'язаних цивільних процесуальних прав та обов'язків і цивільних процесуальних дій, якими вони реалізуються їх суб'єктами – судом і учасниками процесу. Відповідно до ст. 1 ЦПК завданням цивільного судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб, держави шляхом всебічного справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних цивільних справ у повній відповідності з чинним законодавством справ з метою захис-

ту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Законодавство про цивільне судочинство встановлює єдиний порядок розгляду цивільних справ, об'єднаних за матеріальними ознаками в три види проваджень згідно з ч. 3 ст. 15 ЦПК: позовне провадження; наказне провадження; окреме провадження.

Справи позовного провадження характеризуються наявністю двох сторін з протилежними інтересами і спірністю їх майнових та особистих немайнових правовідносин, які передаються на розгляд суду.

Справи окремого провадження спрямовуються на встановлення певних обставин, наявності юридичних фактів або юридичного статусу громадян, необхідних для реалізації суб'єктивних прав.

Справи наказного провадження полягають у спрощеній процедурі розгляду ряду матеріально-правових вимог, які характеризуються явною очевидністю.

Цивільне судочинство складається з окремих частин або стадій. Стадія – це сукупність процесуальних правовідносин і дій, об'єднаних найближчою метою. В теорії цивільного процесуального права відсутній єдиний підхід до класифікації стадій цивільного процесу, їх виділення та термінологічного визначення. Стадіями цивільного процесу можна визначити наступні: відкриття провадження у цивільній справі, підготовка справи до судового розгляду та судовий розгляд, які

об'єднуються у провадження в суді першої інстанції. Ці стадії визнаються обов'язковими, що означає їх наявність у всіх цивільних справах. Іншими, факультативними стадіями є: апеляційне провадження, касаційне провадження, перегляд цивільної справи у зв'язку з винятковими обставинами, перегляд справи за нововиявленими обставинами, виконання рішення.

Отже, цивільне процесуальне право виникає у зв'язку з тим, що, з одного боку, будучи процесуальною галуззю, цивільне процесуальне право виступає стосовно матеріальних галузей як форма життя цивільного (у широкому розумінні) - матеріального закону; з іншого боку, стосовно інших процесуальних галузей - цивільне процесуальне право виступає як самостійна галузь права.

На початку ХХ століття правознавці, характеризуючи взаємодію норм матеріального й процесуального права, зробили висновок, що на відміну від науки матеріального права, яке, будучи публічним або приватним, вивчає юридичні відносини в умовах їх позитивного виникнення, розвитку і припинення. Наука цивільного процесуального права виступає складовою юридичної науки, її предметом є цивільне процесуальне право, цивільне судочинство і теорія цивільного процесуального права. Наука вивчає закономірності виникнення, функціонування і розвитку цивільного процесуального права, його суть, роль у виконанні соціальних функцій, його обумовленість волею народу, яка визначається економічною основою суспільства. Вивчення цивільного процесуального права здійснюється в діалектичному зв'язку з практикою цивільного судочинства, з практикою застосування процесуальних норм. Це дає можливість визначити ефективність і недоліки цивільного судочинства, повноту закріплення нормами цивільного процесуального права його принципів і правового регулювання правил судочинства, правового становища суб'єктів процесу; виявити результативність механізму процесуальних гарантій, встановити прогалини в регулюванні цивільних процесуальних правовідносин. Таке вивчення норм цивільного процесуального права (в статичній і динамічній відкритості) відкриває можливість для науки цивільного процесуального права робити висновки,

пропозиції і рекомендації по правильному їх застосуванню і необхідності вдосконалення, чим впливати на судову і законодавчу практику. До предмета науки входять також історія і теорія цивільного процесуального права, норми й інститути цивільного права зарубіжних країн, міжнародного цивільного процесу.

Взаємодія норм матеріального та цивільного процесуального права здійснюється на різних стадіях цивільного процесу. Наприклад, на стадії судового розгляду сторони (позивач і відповідач) перебувають не тільки в цивільних процесуальних відносинах, але й у матеріальних правовідносинах, що є предметом судового дослідження: по справах про визнання права власності - у цивільних, про розірвання шлюбу - у сімейних тощо. При розгляді спору суд також застосовує норми матеріального права і виносить судові постанови, що вносять зміни в правовий статус сторін і інших учасників, обумовлений матеріальними галузями права.

Найбільш тісний і різнобічний зв'язок цивільного процесу з такими галузями матеріального права, як цивільне, сімейне, житлове, трудове.

Зв'язок цивільного процесуального і конституційного права проявляється в тому, що основні принципи організації та діяльності органів судової влади встановлюються в Конституції України. Норми конституційного права мають основне для цивільного процесу значення: процесуально-правове регулювання цивільного провадження відбувається з обов'язковим їх обліком. Так, наявність судової влади служить одним із факторів, які обумовлюють законну силу рішень суду. Функціонування цивільного процесу надає конституційним нормам життєвість, що, врешті-решт, і визначає їх правову цінність. Конституційні права і свободи громадян реальні тільки тому, що можливий судовий захист і примусове виконання цивільними процесуальними засобами.

Значний зв'язок між цивільним процесуальним правом і кримінальним процесуальним правом, які мають однакові конституційні основи, ряд спільних інститутів, наприклад, у сфері доказового права, а також ряд загальних положень, що стосуються руху справи в судовому засіданні, винесення судових поста-

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто актуальне питання правових основ цивільного процесуального права України. Розглядається поняття і співвідношення галузі процесуального права з іншими галузями українського законодавства. Приділено увагу основним принципам розбудови правової держави.

нов, оскарження й перегляду рішень.

Разом із тим кожна із зазначених галузей процесуального права має й розбіжності.

Цивільне процесуальне право тісно пов'язане з господарським процесуальним правом. Цей зв'язок обумовлений спільністю завдань загального суду й господарського суду щодо захисту прав та охороняючих законом інтересів фізичних і юридичних осіб. Між зазначеними галузями є подібність і в багатьох інших процесуальних інститутах (засоби судового захисту права, доведення й докази, порушення справи тощо). Разом із тим цивільне процесуальне право і господарське процесуальне право регламентують процес здійснення правосуддя в різних судових системах (загальні і спеціалізовані суди).

Вивчення цивільних процесуальних категорій провадиться в розвитку, залежно від матеріальних умов життя суспільства, його економічної основи, у взаємодії з юридичними й іншими суспільними явищами у всіх діалектичних зв'язках і суперечностях. Наука цивільного процесуального права широко використовує окремі спеціальні методи і способи дослідження: порівняльно-правовий і конкретно-соціологічний із способами аналізу статистичних даних, анкетування, вивчення судової практики і громадської думки. Система науки цивільного процесуального права обумовлена її предметом і складається з двох частин – загальної і особливої. Загальна частина має два розділи: загальні положення науки цивільного процесуального права; загальні положення цивільного процесуального права. Особлива частина складається з двох розділів. Перший – судові форми захисту цивільних прав – має три підрозділи: цивільний процес України, цивільний процес зарубіжних країн, міжнародний цивільний процес. Другий розділ – несудові форми захисту цивільного права – складається з двох підроз-

SUMMARY

The article deals topical issue of legal bases of civil procedural law in Ukraine. The concept and value of procedural law branch with other branches of the Ukrainian legislation. Attention is given to the basic principles of rule of law.

ділів: адміністративна форма захисту права (органи державного управління, нотаріат), громадська форма захисту цивільного права (третейський і товариський суди).

Наука цивільного процесуального права України, як самостійна галузь правознавства, порівняно молода, але зробила вагомий внесок у розвиток теорії цивільного процесуального права і цивільного процесуального законодавства та практику його застосування.

Література

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. // Верховна Рада України; Конституція, (Відомості Верховної Ради України (ВВР)), 1996, № 30, ст. 141); {Текст Конституції України відповідає тексту, що існував до внесення змін Законом «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 08.12.2004}; –Тлумачення від 25.01.2012, підстава v003p710-12. – Режим доступу: –<http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV – Режим доступу: – <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Цивільний процес: навчальний посібник. / А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Стефанчук, О.І. Угриновська та ін. / За ред. Ю.В. Білоусова. – К.: Прецедент, 2005. – 172 с.
4. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Цивільний процес» (відповідно до вимог ЕCTS) / уклад.: В. В. Комаров, В. В. Баранкова, В. А. Бігун та ін. –Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. – 168 с. ББК 67.9(4УКР).
5. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., дополненное.– М.: Азбуковник, 1999. – 944 с. – ISBN 5-89285-003-X
6. Теремцова Н.В. Суб'єкти бюджетного процесу та поняття права бюджетної ініціативи. / Н.В.Теремцова //Збірник тез доповідей укладено за матеріалами У міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми», яка відбулася 30 жовтня 2009 року на Інтернет-сайті www.iconf.org.ua. –С.223-227.– 268с.